

Vláknové programování

část I

Lukáš Hejmánek, Petr Holub
{`xhejtman, hopet`}@ics.muni.cz

Laboratoř pokročilých síťových technologií

PV192
2008-04-29

“For the past thirty years, computer performance has been driven by Moore’s Law; from now in, it will be driven by Amdahl’s Law. Writing code that effectively exploits multiple processors can be very challenging. . .”

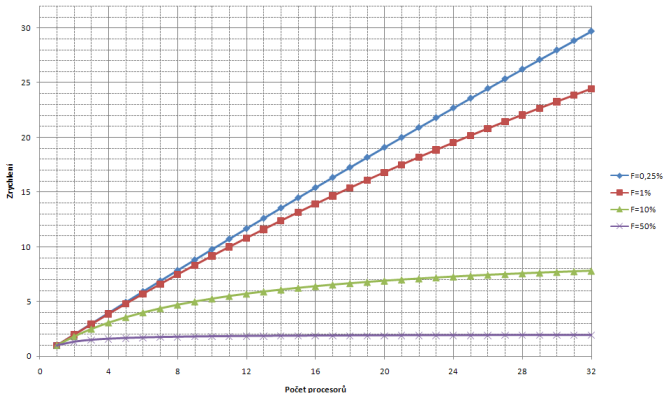
–*Doron Rajwan*, Research Scientist, Intel Corp.

Amdahlův zákon

$$\text{zrychlení} \leq \frac{1}{F + \frac{1-F}{N}}$$

kde F je podíl sériově vykonávané práce a N je počet procesorů

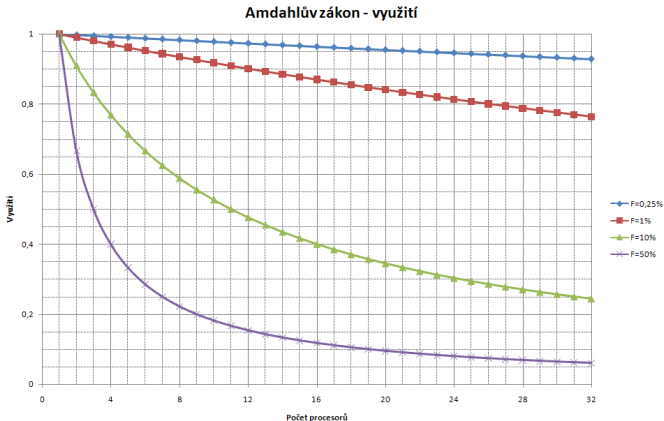
Amdahlův zákon - zrychlení

Amdahlův zákon

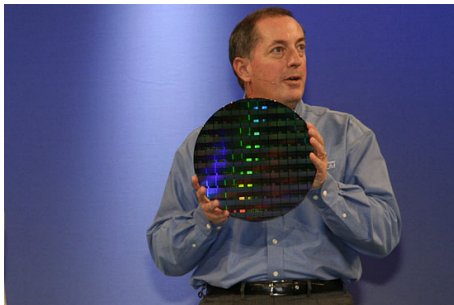
$$\text{zrychlení} \leq \frac{1}{F + \frac{1-F}{N}}$$

kde F je podíl sériově vykonávané práce a N je počet procesorů

80 jader na čipu

Intel na IDF 2006 předvedl prototyp procesoru s 80 jádry.
Výkon \approx 1 TFLOPS

Zdroje:

http://www.news.com/Intel-shows-off-80-core-processor/2100-1006_3-6158181.html

Úvod do programování ve vláknech

- Programování v C s využitím Pthreads
- Programování v Javě
- Výlet do jiných jazyků: Ada
- Demonstrováno na praktických příkladech

Úvod do programování ve vláknech

- Programování v C s využitím Pthreads
 1. Procesy, vlákna, přepínání kontextu, knihovna pthreads, vznik a ukončení vláken, základy ladění aplikací
 2. Základy synchronizace: zámky, semaforey, podmíněné proměnné, RCU struktury
 3. Pokročilé synchronizace: bariéry, rw zámky, pojmenované semaforey, futexy
 4. Atributy vláken, režimy startu vlákna, priority, ukončování vláken, thread-specific data
 5. OpenMP
 6. Optimalizace, libBoost, ...

Úvod do programování ve vláknech

- Programování v Javě
 1. Vlákna v jazyce Java, vytváření a ukončování. Viditelnost operací. Monitory a synchronizace. Signalizace a pozastavení.
 2. Paralelní datové struktury. Atomické typy. Ladění paralelních programů: uváznutí a jeho diagnostika, hladovění. Testování paralelních programů.
 3. Explicitní zamykání – RW zámky, vlastní typy zámků. Executors, thread pools, futures.
 4. Paměťový model Javy. Paralelismus a GUI.

Úvod do programování ve vláknech

- Výlet do jiných jazyků: Ada
 1. Úvod k jazyku Ada: základní rysy jazyka, syntaxe, datové typy.
 2. Podpora paralelismu v jazyce Ada: úlohy, chráněné objekty, monitory, podpora systémů v reálném čase.

Literatura

- Andrews, Gregory R. *Foundations of multithreaded, parallel, and distributed programming*. Addison-Wesley 2000.
- Ben-Ari M., *Principles of Concurrent and Distributed Programming*. 2nd Ed. Addison-Wesley, 2006
- Goetz B., Peierls T., Bloch J., Bowbeer J., Holmes D., Lea D. *Java Concurrency in Practice*. Addison Wesley Professional, 2006
- Butenhof D. R., *Programming with POSIX(R) Threads*. Addison-Wesley Professional, 1997
- Burns A., Wellings A. *Concurrency in Ada*. 2nd Ed. Cambridge University Press, 1998
nebo
Burns A., Wellings A. *Concurrent and Real-Time Programming in Ada*. Cambridge University Press, 2007

Přehled přednášky

Procesy a vlákna

Procesy

Vlákna

Knihovna Pthreads

Základy ladění aplikací

Procesy

- Proces
 - Instance programu, která je sekvenčně prováděna.
 - Je to entita pro alokace zdrojů (procesor, paměť, atd)
 - Procesy tvoří stromovou hierarchii—vztah rodič potomek

Sex is not really common among processes—each process has just one parent.

Procesy

- Typy procesů
 - Levný proces (Light Weight Process–LWP)
 - Levné procesy mezi sebou sdílí adresní prostor
 - Minimum privátních zdrojů
 - Drahý proces (Heavy Weight Process–HWP)
 - Drahé procesy jsou mezi sebou zcela izolované
 - Prakticky všechny zdroje jsou privátní

Procesy

- Popisovač procesu
 - Obsahuje informace o
 - Signálech
 - Přidělené paměti
 - Otevřených souborech
 - Aktuálním adresáři
 - HW kontext (obsah registrů, zásobník, ...) – TSS
 - Terminálu
 - Prioritě
 - Stav
 - ...

Procesy

- Vytvoření procesu
 - Proces vzniká rozštěpením rodiče
 - Po startu je potomek stejný jako rodič
 - Stejný obsah paměti (Copy on Write)
 - Vykonává stejný kód

Procesy

- Běh procesu
 - Vykonávání kódu programu
 - Dva režimy běhu
 - User space–kód samotného programu
 - Kernel space–kód jádra
 - Stav procesu
 - Running
 - Interruptible
 - Uninterruptible
(Nezpracovává signály)
 - Stopped
 - Traced
 - Konkurence vs. paralelismus
 - Konkurence–vykonávání stejného nebo různého kódu více procesy, nemusí probíhat ve stejný čas
 - Paralelismus–konkurence probíhající ve stejný čas

Procesy

- Přepínání kontextu
 - Zásadní mechanismus multitaskingu
 - Mechanismus uložení a obnovení stavu CPU
 - Rozlišujeme přepnutí kontextu
 - Registrové
 - Vláknové
 - Procesové

Procesy

- Kroky při přepínání kontextu
 - Uložení stavu CPU, obvykle do TSS
 - Všechny běžné registry, deskriptory segmentu, příznaky
 - Stav a registry FPU
 - Obnova adresního prostoru
 - Načtení nového stavu CPU

Procesy

- Softwarové vs. hardwarové přepínání kontextu
 - Kontext lze uložit a obnovit v softwaru (kopírování stavu)
 - Některé procesory podporují přepnutí kontextu v HW (architektura x86 od Intel 80386 a dál)
 - Linux od verze jádra 2.4 používá softwarové přepnutí kontextu
 - Softwarové i hardwarové přepnutí kontextu je velmi drahá operace!

Procesy

- Komunikace mezi procesy
 - Soubory
 - Signály (signal(7))
 - Sockets (socket(2))
 - Fronty zpráv (mq_overview(7))
 - Trubky (pipes), pojmenované vs. nepojmenované (pipe(2))
 - Semaforey (sem_overview(7))
 - Sdílená paměť, paměťově mapované soubory (shm_overview(7), mmap(2))
 - Message passing (MPI knihovny)

Vlákna

- Proč vlákna?
 - Paralelismus
 - Výkon
 - Odezva
 - Komunikace

Vlákna

- Vlákno
 - Podmnožina procesu
 - Vlákno nemá vlastní adresní prostor
 - Typicky sdílí stav ostatními vlákny daného procesu
 - Shared-memory model:
 - Komunikace mezi vlákny je možná stejně jako u procesů a navíc i přes jejich sdílenou paměť
 - Oproti procesu jsou běžně sdílené globální a statické proměnné

Vlákna

- Vlákna stejného procesu sdílí
 - Kód programu
 - „Většinu“ dat
 - Novější koncepce vláken podporuje nesdílenou paměť–thread local storage (TLS)
 - Otevřené soubory (file descriptors)
 - Signály a obsluhu signálů
 - Současný pracovní adresář
 - Identifikaci uživatele a skupiny
 - Process ID (PID)
 - Pojmenované semaforey, fronty zpráv a další nástroje IPC

Vlákna

- Každé vlákno má unikátní
 - Thread ID (identifikace vlákna)
 - Obsah registrů procesoru, ukazatel vrcholu zásobníku
 - Zásobník pro lokální proměnné a návratové adresy
 - Masku signálů
 - Prioritu
 - Hodnotu proměnné **errno** (dle POSIX.1c)

Vlákna

- Implementace vláken v operačním systému je různá
 - proces a vlákno není rozlišeno
(vlákno je tedy procesem – Linux bez NPTL)
 - proces a vlákno jsou rozlišeny
(vlákno se liší od procesu – Windows, Linux s NPTL)
 - vlákna v uživatelském prostoru
(vlákna si řídí sám proces – Java Green Threads (obsolete), Erlang)

Vlákna

- Mapování vláken na plánovací entity v jádře
 - mapování vláken 1:1
 - současné produkční implementace
 - Linux, Windows, FreeBSD s libthr
 - mapování vláken N:M
 - + teoreticky nejefektivnější
 - příliš složité, problémy s invertováním priorit, atd.
 - FreeBSD s Kernel Scheduler Entities, experimenty i v Linuxu
 - mapování vláken N:1
 - zastaralý přístup, user-space threading
 - FreeBSD s libc_r

Vlákna

- Některé systémy mají „levné“ přepínání vláken a „drahé“ přepínání procesů (Windows NT, OS/2).
- Některé systémy příliš nerozlišují v přepnutí vlákna nebo procesu.
- Proč uvažujeme vlákna místo procesů?
 - Rychlejší přepnutí běžících vláken než běžících procesů.
 - Snadné sdílení paměti a dalších zdrojů mezi běžícími vlákny (někdy ovšem nevýhoda).

Knihovna Pthreads

- POSIX Threads (Pthreads) je POSIX standard pro vlákna
- Vlákna v systémech na bázi jádra Linux
 - Linux threads – neúplná implementace POSIX Threads
 - Vlákno bylo obsluhováno stejně jako proces, mělo i vlastní PID (process ID).
 - Není nutná speciální podpora jádra, problémy s výkonem, pokud se vlákno samo nevzdá procesoru (yield()).
 - Nahrazena NPTL – Native POSIX threads library
 - Výrazně vyšší výkonnost
 - Vlákno je samo o sobě jednotkou plánování, tj. procesový plánovač plánuje i vlákna obvykle úplně stejně.
 - NPTL potřebuje speciální podporu jádra pro synchronizaci.
- Pthreads knihovna má implementaci pro řadu systémů: Linux, *BSD, Windows, MacOS, ...

Knihovna Pthreads

- Vytváření vláken a procesů v Linuxu
 - Vlákno vzniká systémovým voláním **clone(2)**
 - Proces vzniká systémovým voláním **fork(2)** (případně **vfork**)
 - Nejčastější použití **fork(2)** je pro spuštění nového programu
 - Po **fork(2)** dojde k rozštěpení rodiče, duplikaci adresního prostoru, atd.
 - Následně je pomocí **exec1(3)** zrušen obsah paměti a puštěn nový program
 - Jednodušší volání **system(3)**, nelze ale použít vždy
- Procesy se obvykle vytváří přímo voláním **fork(2)**, vlákna pomocí knihovny pthreads.

Knihovna Pthreads

- Vytvoření procesu

```
1 #include <unistd.h>
2
3 void
4 run(char *name)
5 {
6     pid_t child;
7
8     if((child=fork())==0) {
9         /* child */
10        execlp(name, NULL);
11        return;
12    }
13    if(child < 0) {
14        perror("fork_error");
15    }
16    /* parent */
17    return;
18 }
```

Vytváření vláken pomocí Pthreads

- Rukojeť vlákna **pthread_t**, používá se pro pro takřka všechna volání týkající se vytváření a manipulace s vlákny.
- **int pthread_create(pthread_t *thread, pthread_attr_t *attr, void *(*start_routine)(void*), void* arg);**

- Vytvoření vlákna v C

```
1 #include <pthread.h>
2
3 void *
4 runner(void *foo)
5 {
6     return NULL;
7 }
8
9 int
10 main(void)
11 {
12     pthread_t t;
13
14     pthread_create(&t, NULL, runner, NULL);
15     return 0;
16 }
```


- Nefunkční příklad pro C++

```
1 #include <pthread.h>
2
3 // not void*
4 void
5 runner(void *foo)
6 {
7     return;
8 }
9
10 int
11 main(void)
12 {
13     pthread_t t;
14
15     pthread_create(&t, NULL, runner, NULL);
16     return 0;
17 }
```

Ukončování vláken

- Možnosti ukončení vlákna samotným vláknem:
 - Návrat z hlavní funkce startu vlákna (třetí argument funkce `pthread_create`).
 - Explicitní zavolání funkce `pthread_exit(void *value_ptr)`.
- Možnosti ukončení vlákna jiným vláknem:
 - „Zabití“ vlákna `pthread_kill(pthread_t thread, int sig)`.
 - Zasláním signálu `cancel` `pthread_cancel(pthread_t thread)`
 - Nedoporučovaná možnost, není jisté, kde přesně se vlákno ukončí.
- Ukončení vlákna ukončením celého procesu
 - Zavoláním `exit(3)`
 - Posláním signálu `SIGKILL`, `SIGTERM`, ...

- Co s návratovou hodnotou ukončeného vlákna?
- Pro zjištění návratové hodnoty
`int pthread_join(pthread_t thread, void **value).`

```
1 #include <pthread.h>
2 #include <signal.h>
3 #include <unistd.h>
4
5 void *
6 runner(void *foo)
7 {
8     sleep(10);
9     pthread_exit(NULL);
10 }
11
12 int
13 main(void)
14 {
15     pthread_t t;
16
17     pthread_create(&t, NULL, runner, NULL);
18
19     pthread_kill(t, SIGKILL);
20     return 0;
21 }
```

Reentrantní funkce

- Vícenásobný běh programu má určitá úskalí.
- Kód funkcí musí počítat s tím, že může být prováděn několikrát najednou.
- Problematické jsou globální proměnné a statické lokální proměnné.

```
1 char buffer_2[200];
2
3 char *
4 fool(char * a)
5 {
6     static char buffer_1[200];
7
8     snprintf(buffer_1, 200, "Text:_%s\n", a);
9
10    return buffer_1;
11 }
12
13 char *
14 foo2(char *a)
15 {
16     snprintf(buffer_2, 200, "Text:_%s\n", a);
17
18    return buffer_2;
19 }
```

- *Reentrantní funkce* – funkce schopná násobného běhu.
- Příklad funkce **foo(char *)** – implementace alokuje dynamický kus paměti.
- Makro **__REENTRANT** – je-li definováno, říkáme překladači a hlavičkovým souborům, že funkce mohou být vykonávány násobně.
- Knihovní funkce:
 - Thread safe – lze používat z více vláken
 - Not thread safe – nelze používat z více vláken
 - Některé funkce nemohou být thread safe z podstaty věci – **strtok(3)**
 - POSIX.1c rozšiřuje množinu funkcí o thread safe varianty, např. **strtok_r(3)**

Kompilace

- Dvě možnosti kompilace:
 - `gcc -o foo foo.c -lpthread -D__REENTRANT`
 - `gcc -o foo foo.c -pthread -D__REENTRANT`
- Nezapomínáme na to, že záleží na pořadí knihoven a objektových souborů na příkazové řádce.

Ladění aplikací

- Ladící výpisy
- Debugger

Ladící výpisy

- Pozor na mixování výpisů jednotlivých vláken do sebe.
- Jeden print je obvykle atomický.
- `getpid()` vrací pro vlákna stejnou hodnotu.
- `pthread_self()` vrací identifikaci vlákna (`pthread_t` – lze vypsát jako integer).
- Ladící výpisy způsobují určitou synchronizaci!

Debugger

- Použití *gdb*:
 - **info threads** – vypíše základní informace o běžících vláknech.
 - **thread ID** – přepnutí se na konkrétní vlákno.
- Debugger způsobuje velkou synchronizaci!

Ladění aplikací

```
1 (gdb) info threads
2   2 Thread 0x40da4950 (LWP 12809) 0x00007f9f852c7b99 in
3   pthread_cond_wait@@GLIBC_2.3.2 () from /lib/libpthread.so.0
4   * 1 Thread 0x7f9f856de6e0 (LWP 12806) 0x00007f9f84ff8b81 in nanosleep ()
5     from /lib/libc.so.6
6 (gdb) thread 2
7 [Switching to thread 2 (Thread 0x40da4950 (LWP 12809))]#0 0x00007f9f852c7b99
8 in pthread_cond_wait@@GLIBC_2.3.2 () from /lib/libpthread.so.0
9 (gdb) where
10 #0 0x00007f9f852c7b99 in pthread_cond_wait@@GLIBC_2.3.2 ()
11    from /lib/libpthread.so.0
12 #1 0x0000000000400907 in worker (arg=0x0) at conditions.c:13
13 #2 0x00007f9f852c33f7 in start_thread () from /lib/libpthread.so.0
14 #3 0x00007f9f85032b2d in clone () from /lib/libc.so.6
15 #4 0x0000000000000000 in ?? ()
16 (gdb)
```

Ladění aplikací

- **valgrind** – ladící nástroj
- **helgrind** – režim **valgrindu**
- Použití: **valgrind -tool=helgrind aplikace**
- Detekuje
 - Chybné použití knihovny pthreads
 - Nekonzistentní použití zámků
 - Některé nezamknuté přístupy ke sdíleným datům (data races)

Ladění aplikací

```
1 ==20556== Possible data race during read of size 4 at 0x601040 by thread #3
2 ==20556==   at 0x400630: foo (critsecl.c:10)
3 ==20556==   This conflicts with a previous write of size 4 by thread #1
4 ==20556==   at 0x4006D9: main (critsecl.c:24)
5 ==20556==
6 ==20556== Possible data race during write of size 4 at 0x601040 by thread #3
7 ==20556==   at 0x40064C: foo (critsecl.c:12)
8 ==20556==   This conflicts with a previous write of size 4 by thread #1
9 ==20556==   at 0x4006D9: main (critsecl.c:24)
10 ==20556==
11 ==20556== Possible data race during read of size 4 at 0x601040 by thread #2
12 ==20556==   at 0x400643: foo (critsecl.c:12)
13 ==20556==   This conflicts with a previous write of size 4 by thread #4
14 ==20556==   at 0x40064C: foo (critsecl.c:12)
```